

Dr. Schneider Márta helyettes államtitkár asszonynak
Oktatási és Kulturális Minisztérium

Budapest

Tisztelt Államtitkár Asszony! Kedves Kollégák!

A Magyar Országos Levéltár főigazgatói posztjának betöltésére kiírt pályázatra beérkezett, és általam 2009. október 25-én kézhez kapott pályamunkákkal kapcsolatos véleményemet – miután hétfő reggeltől a hét végéig egy levéltáros küldöttség tagjaként Romániában tartózkodom – az alábbiakban, írásban foglalom össze és küldöm meg Önöknek.

Általános megjegyzések

A pályázók fele a MOL jelenlegi munkatársa, közülük kettő főigazgató-helyettes. Két pályázó „külsősnek” tekinthető, míg Kenyeres István, mint a BFL egyik vezetője, külsőként, ám gyakorlati levéltárosként foglalkozhatna össze gondolatait. Az egyes pályázói csoportokkal szembeni bírálói elvárásaim tehát nem azonosak.

Véleményemet, álláspontomat három tényező figyelembevételével alakítottam ki:

- a) a pályázók szakmai környezetéből szerzett, a megcélzott poszt betöltésével kapcsolatban releváns információk;
- b) a pályázatban bemutatott szakmai életút és teljesítmény, végül
- c) a megfogalmazott szakmai program.

[...] ¹

Meglátásom szerint a jelenlegi gazdasági-pénzügyi válság intézményi menedzselése, illetve a levéltári terület eddig nem tapasztalt mértékű változása (prioritásrendszer átalakulása, az elektronizáció szinte mindent átformáló hatása, új vagy megújuló szakmai feladatok megjelenése, az eddigi „akadémikus”, „tudományos” levéltárral szemben az igazgatási-közigazgatási funkciók nagyfokú térnyerése, stb.) arra intenek bennünket, hogy a jövő főigazgatója – ha van alkalmas jelölt (már pedig szerintem van) – mindenképp a szakmán belülről érkezzen. A mai helyzetben feleslegesnek és kockázatosnak látom egy olyan külső szereplő első számú vezetővé kinevezését, aki jelenleg magát a feladatot sem ismeri, s ráadásul – egyikük esetében – mire megismerhetné, már el is éri a nyugdíjkorhatárt. A MOL élére ma olyan vezető kell, aki reményeink szerint minimum két cikluson át végigviszi azt a változási-fejlesztési folyamatot, amely elvezet a 21. század nemzeti levéltárához.

Bár pályázatát korrektnek és megfelelőnek tartom, hasonló okokból, de más, itt nem részletezett megfontolásokból is, szintén **kizárom** az általam támogatott pályázók sorából Körmendy Lajos urat.

¹ A szakmai bíráló bizottság által nem támogatott jelöltekre vonatkozó megjegyzéseimet hagytam el.

Számomra – de bátran mondom, a levéltáros társadalom nagy része számára is – rendkívüli meglepetést okozna, ha a kulturális kormányzat a fenti három személy bármelyikét bízna meg a főigazgatói feladatok elvégzésével.

A továbbiakban a három másik pályázó, Kenyeres István, Reisz T. Csaba és Szabó Csaba pályázatával kívánok foglalkozni (ABC szerint említve őket).

A személyes és részletes értékelés előtt három kérdéskörrel külön szólok.

1. A MOL szervezetének kérdése

A három pályázó háromféle módon képzei el az intézmény szervezeti módosulását, bár közülük Kenyeres és Szabó változata hasonló: osztályok összevonásával kívánják elősegíteni a változást, míg Reisz T. Csaba egy markánsabb, kiterjedtebb átszervezésben, ún. igazgatóságok létrehozásában gondolkodik. Ezek egyike lenne elképzelése szerint az ún. Levéltári Hivatal. Az általa vázolt megoldást azonban több szempontból problematikusnak tartom.

Valóban igaz, amint Reisz T. is írja, hogy az iratkezelés hatékony ellenőrzését nagyban elősegítené, ha a levéltárak erőteljes(ebb) szankcionálási jogosultságokkal rendelkeznének. Ez nem csak a MOL problémája, hanem általában a magyar közlevéltáraké. A megoldás is csak olyan lehet, amely valamennyi intézményünket segíti. Külön, egyedi jogi szabályozást itt nem lehet, nem érdemes elképzelni.

Nyilvánvaló előttem az is, hogy a MOL-on belül közjogilag nem lehet létrehozni egy önálló jogi személyiséggel rendelkező hivatalt. Nem véletlen, hogy az Örökségvédelmi Hivatalt sem a Nemzeti Múzeum szervezetében, hanem azon kívül állították fel, jól körülhatárolható, speciális feladatokra! Az önálló jogi személyiség egyébként is problematikusná tenné a MOL feladat és szervezeti rendszerébe való beillesztést, felvetve az irányítás mikéntjének kérdését is.

Bár az ÁSZTL erre ad példát, mégis nehezen tudom elképzelni, hogy a magyar levéltári hálózaton belül a MOL-ban születne egy kis sziget, amelyben tisztviselők dolgoznának, lényegében (sőt egészében) más levéltárak közalkalmazottaival egyező feladatokat végezve, magasabb bérért, kiemelt státuszban. (Egyébként sem vagyok híve a szervellenőrzési feladatok ilyen éles elválasztásának, elkülönülésének, sem a szervezetet, sem a munkaszervezést illetően.)

Sokkal inkább egyetértek Szabó Csaba gondolataival, melyeket az ún. átmeneti levéltár létrehozása kapcsán fogalmazott meg. Egyetlen megjegyzést teszek csupán: a politikai szándék mellett ennek a projektnek a sikere nagyrészt azon múlik, hogy a Hess András téri épület valóban eladható-e 20 mdFt-ért. Vagy akár 10-ért. Egyáltalán, forgalomképes-e? Az átmeneti levéltár projektköltsége ugyanis olyan magas (ha beleértjük a MOL új épületének felépítését is), hogy arra csakis az ingatlanhasznosítás útján lehet fedezetet találni. Másképpen egy ilyen beruházás akár egy évtizedre is lekötne a levéltárügyre társadalmilag fordítható teljes költségvetési összeget, ami azt eredményezné, hogy a rendszer sokkal akutabb problémái kezelhetetlen helyzeteket idéznének elő (pl. a már ma is totális raktárgondokkal küzdő megyei levéltáraknál).

A projekt bizonytalansága egyelőre arra késztet, hogy az alaposabb vizsgálatig, felmérésekig Kenyeres István szolidabb, bár nem kis központi forrásra váró, megoldásában gondolkodjunk.

(Megjegyzem Reisz T. organogramja arról tanúskodik, hogy csupán az igazgatóságok vezetőire szeretne támaszkodni, s így – legalábbis az ábra szerint – főigazgató-helyettest nem kí-

ván alkalmazni. E tekintetben Kenyeres szervezeti megoldása számomra szimpatikusabb, mivel nagy szakmai területek magas szintű koordinációjában, két helyettessel képzelem el a feladatvégzést.)

Az e-Levéltár

kérdésében természetes, hogy Kenyeres és Szabó mondanivalója jóval kerekesebb, hiszen mindketten aktív részesei a projektnek. Kenyeres István e téren megszerzett tudása ma az egész levéltárügy szempontjából kiemelkedő jelentőségű. Joggal emeli ki fejtegetése elején, hogy a projekt nem csak egyszeri feladatvállalás. Az elektronizáció – mint írja – a levéltári szakma egészét át fogja alakítani, „új levéltáros tudás és szakma fog kialakulni”.

A fenti szavak is rávilágítanak arra, mennyire fontos, hogy a MOL következő főigazgatója már az „elektronizáció gyermeke”, még inkább tanára legyen!

Megszívlelendőnek tartom Szabó Csaba mondatait, melyekben arra hívja fel a figyelmet, hogy mennyire fontos lenne, ha a két levéltár (MOL, BFL) egységes alkalmazást fejlesztene. Ezt alapvető megállapításnak tartom. (Én magam úgy vagyok értesülve, hogy a két elképzelés az utóbbi időben már jelentősen közeledett egymáshoz, és remény van egy egységes platform elfogadására.)

Mindhárom pályázónál hiányoltam a

szolgáltató levéltár-koncepció

kifejtésekor, hogy nem az eredeti megfogalmazás szerinti komplex értelmezést alkalmazták, noha pályázatuk egészét tekintve lényegében, több részletben, azt fejtik ki (a levéltári szolgáltatási potenciál fejlesztése a kiadványkészítéstől, rendezvények megtartásától kezdve a segédletek készítésén át, a hatékonyabb szervellenőrzésig bezárólag magában foglalja a levéltári feladatvégzés szinte teljes spektrumának minőségi és mennyiségi gyarapítását, fejlesztését). Ugyanakkor mindhárman tisztában vannak a levéltári anyag társadalmi hasznosulásának fontosságával, s azzal kapcsolatban releváns megoldásokat fogalmaznak meg. A praxist ismerve Reisz T. Csaba tevékenységét emelem ki a MOL közművelődési programjainak megújításában, megszervezésében.

Egyéni értékelés

Kenyeres István pályázatát külsőként, de praxist folytató levéltárosként fogalmazta meg. Nem tudálékoskodik, mondanivalóját nem tölti meg általánosításokkal, mindenkor a lényegről igyekezik beszélni.

Személye, vezetői gyakorlata, a levéltárak örökségvédelmi és igazgatási feladataiban való magas szintű jártassága, s nem utolsósorban számottevő tudományos munkássága egyértelműen alkalmassá teszik őt a nemzeti levéltár vezető posztjának betöltésére.

Pályázatát optimista felütéssel kezdi, s ez végig vonul későbbi mondanivalóján is: az elektronikus levéltár projekt nemzetközi tekintetben is a szakmai innováció élvonalába helyezheti a Magyar Országos Levéltárat. Az elektronizáció, az elektronikus fejlesztések (iktatás, digitalizálás, e-Levéltár projekt, adatbázis építés stb.) pályázatának főtémája, ami azonban mégsem

teszi aránytalanná mondanivalóját. Erőssége éppen az, hogy ebben a témában a legjobb, de – talán a közművelődésben való gyakorlati tapasztalatszerzés kivételével – másban sem szorul pályázótársai mögé.

Kenyeres az, aki a leginkább garanciát jelent számomra a MOL és a többi levéltár egészséges kapcsolatának újrászövésére, annak a vállalásnak a teljesítésére, amelyet így fogalmaz meg: „a MOL-nak is elsőrendű feladatai közé fog tartozni az önkormányzati levéltárak szakmai érdekeinek képviselése.”

A MOL szervezetét tekintve a pályázó kiemeli az OL és ÚMKL összeolvasztásának máig ható hatásait és hiányosságait, s erre elfogadható megoldást is ad. Foglalkozik azzal a problémával is, hogy miként lehetne a MOL-ban tapasztalható jelentős fluktuációt mérsékelni. Nagyon helyesen rámutat arra, hogy a létszámcsökkentés nem lehet továbbra is a dologi költségek fedezésének eszköze!

Az intézmény raktárgondjainak megoldására szolid (Hess András téri épület önálló bejárata, Óbuda 2.), ám reális megoldást tűz ki célul. Egyetértek vele abban is, hogy a következő fejlesztési ciklusban a levéltári raktárgondok megoldásában, mint a közigazgatás kapacitásfejlesztésének egyik lehetőségét, igénybe kellene/lehetne venni az eu-s forrásokat is.

Egyetértek azon megállapításával is, hogy költségvetését tekintve a MOL „elért a lehetőségei határára”. Szimpatikus próbálkozás lenne, ha vezetőként a levéltár forrástérképének felrajzolásával, több irányba keresné a forrásbevonás lehetőségeit.

Jól jelöli meg azt a tervezési csomagot, amelynek életbeléptetésétől a munkát szervezettebbé, tervezhetőbbé kívánja tenni (ld. a Szakmai koncepciók... c. fejezetet!)

Nem tudom megítélni a Szervezési osztály fel-, illetve visszaállítására vonatkozó javaslatát, ám egyértelműen üdvözlöm a levéltári módszertani központ létrehozására vonatkozó elképzeléseit, még ha annak szerkezetére, nagyságára, feladatára vonatkozóan eltérő koncepcióval rendelkezem is.

A másik két pályázóhoz hasonlóan ő is markáns szervezeti elképzelésekkel rendelkezik, azonban ezeket – az alaposabb elmélyülés lehetőségének hiányában – nem értékelem. Ugyanakkor örülök annak a látásmódnak, amellyel a tervezett kapcsolatépítést a kormányzati szervekkel (pl. a MEH-el) összeköti a levéltárügy presztízsnövelésével.

Az elektronikus levéltárral kapcsolatos mondandójából – szubjektív szempontok alapján – csupán egyet emelek ki: a MOL-nak valóban a területi levéltárak szempontjait is figyelembe vevő szoftvert kell fejlesztenie!

Az, amit a MOL PC parkjának amortizáltságáról ír, a levéltárak általános problémája. Bizonyos, hogy közösen kell keresnünk a megoldást.

Az állománygyarapítás kérdéseinek számbavételekor rögzíti, hogy a MOL-nak 7-8 éven belül akut raktári férőhelygondjai lesznek, melyek megoldásáról már ma el kell kezdeni a gondolkodást. A mikrofilmezéssel és digitalizálással kapcsolatos meglátásai korrektek, kiemelem, hogy nyomatékosan felhívja a figyelmet arra, hogy az LTK-ban rendszerbe állított filmszkenner akár 1-2 év alatt is képes digitalizálni a MOL teljes mikrofilmanyagát!

A segédletkészítést tekintve pártolom azt a véleményét, amely az ISAD(G)-ben nem (csak) informatikai, hanem levéltári szabványt (is) lát. Helyesnek tartom, hogy a munkautasításokban, -tervekben, a segédletkészítést erre kívánja alapozni.

Körmendy Lajoshoz, illetve Reisz T.-hez és Szabóhoz hasonlóan – szakmailag teljesen korrekt módon – foglalkozik a MOL jelenleg széttagolt adatbázisai egyesítésének kérdésével. Egyben – ez számomra különösen megnyugtató – helyesen jelöli ki az AIS fejlesztési irányát is.

További kifejtései közül csupán három gondolatot emelek ki:

Helyesen világít rá (egyedülként) arra a kötelezettségre és lehetőségre, amely a MOL-ra vár hazánk 2011-es EU elnökségével kapcsolatban.

Szintén egyedülként hangsúlyozza azt, hogy a MOL-nak a jövőben vezető szerepet kell kapnia, játszania a Magyar Levéltári Portál működésében és a tartalomfejlesztésben. (A jelenlegi elzárkózást, önkizárást hibás döntésnek tartom.)

Okos és fontos gondolat az, hogy már ma meg kell kezdenünk esélyes projektjeink kidolgozását a következő Nemzeti Fejlesztési Tervhez.

Reisz T. Csaba pályázata jelenlegi posztjához méltó. A maga felügyelte szakterületeken részletes, pontos adatokra épülő, e mellett a terület csaknem valamennyi kérdéskörére kitékintő. A MOL jelenlegi helyzetével, munkájával kapcsolatban talán ő a legkritikusabb pályázó, ami – véleményem szerint – a realitásérzékről tanúskodik. Ugyanakkor kifejtései, probléma fel- és megoldásai számomra gyakorta problematikusak, s olykor – szerintem – tartalmaznak oda nem illő elemeket (pl. a tanult kollégák oktatása a magyar helyesírásra, vagy a Bécsi kapu téri buszmegálló kérdése).

Reisz T. Csaba elsősorban a levéltár igazgatási funkciójának, a digitalizálásnak, és legújabban a közművelődésnek a szakembere. Kiváló segítője bármely főigazgatónak.

Az általa megfogalmazott vezetői elvek – talán a 8. pont kivételével – elfogadhatók, sőt, kiváló összefoglalásnak tekintendők.

Pályázatában hosszan és részletesen foglalkozik az intézmény költségvetési, finanszírozási kérdéseivel. Többek között rámutat a fenntartó által megkövetelt 3 éves finanszírozási terv anomáliáira (értsd: lényegében felesleges voltára), a 80 mFt-os kötelező bevételi előirányzat tarthatatlanságára. Felveti a forrásbővítés szükségességét és lehetőségét, pl. az NKA-s pályázatoknál (ezzel kapcsolatban viszont azt jegyzem meg, hogy a MOL ez irányú térfoglalása csak más levéltárak kárára mehetne végbe, ami számomra elfogadhatatlan).

A bevételek növelésének egyik eszközeként megjelölt fizetési kötelezettség a hozzáadott értékű szolgáltatások esetében nem új gondolat (pályázatában Kollega Tarsoly István még Reisz T.-nél is határozottabban pártolja), azonban felhívnám a figyelmet arra, hogy ez nem a MOL belső ügye csupán, hanem valamennyi levéltárat érinti, így közös gondolkodást, egységes szabályozást, s ha kell jogszabályi alátámasztást igényel (ilyenre egyébként az MLE gazdasági szekciója már tett kezdeményezést a minisztérium felé).

Reisz T. Csaba, a levéltári vezetők közül, ma a leginkább elkötelezett az anyakönyvek digitalizálását és adataik hozzáférhetővé tételét illetően. Az általa javasolt, külső vállalkozót igény-

be vevő megoldást azonban – pályázatának későbbi részében maga is megemlíti ezt – a létrejövő LTK-ba telepített mikrofilmszkennert feleslegessé teszi. Azonban ettől függetlenül fontosnak és pártolandónak tartom a pályázatban kifejtett anyakönyvi digitalizációs törekvését. Megjegyzem azonban, hogy az anyakönyvek digitalizálása nem csak technikai kérdés. A metaadatok képzése valószínűleg túl nő a MOL lehetőségein, erején, és ezen a téren szükség lesz a levéltárak összefogására, összedolgozására (melynek szervezésére, irányítására alighanem maga a pályázó lenne a legalkalmasabb).

A 9. és 10. oldal a)–e) pontban foglaltakat valamennyi intézményvezetőnk figyelmébe ajánlhatom!

A Reisz T. által vázolt gazdasági helyzet a pályázatok között a legátütöbben mutatja azt a veszélyt, ami könnyen a levéltár működési ellehetetlenüléséhez vezethet. Egy intézmény, ahol a közüzemi díjak a tervezett dologi költségvetés 131%-át teszik ki, egy ideig még képes átcsoportosítani, de egy idő után már az önfelélésre kényszerül. Ez pedig a magyar kultúra önfelélését jelenti! A fenntartó felelőssége, hogy a helyzetet mérlegelje és orvosolja!

Szervezeti tekintetben Reisz T. is az OL és UMKL összevonásának féloldalas megvalósulását látja az egyik kezelendő problémának. A párhuzamosságok, mesterséges anyagtagolások kiiktatására törekszik. Helyesen keményen fogalmaz, a „partikuláris érdekeket szakmainak feltüntetető érvet figyelmen kívül” hagyását ígéri és követeli meg. Sajnálom, hogy az ennek kapcsán említett státuszkérdés (közintézmény vagy közintézet lesz-e a MOL) nem készíti állásfoglalásra, kockázatelemzésre, pedig a fenntartónak illene tekintetbe venni az általa megfogalmazottakat.

A tervezett szervezeti struktúrához, a Levéltári Hivatalra vonatkozó fenti megállapításaimhoz képest nem kívánok újat hozzátenni. A pályázatok közül az ő szervezeti javaslata a legkifinomultabb, leginkább „hivatszerűbb” (bár nem érzem magam hivatva mellette vagy ellene állást foglalni), miként a Reisz T. által felvázolt módszertani központ feladat meghatározását is – ha nem is teljesen fedi a magam elképzelését – az olvasottak közül a legjobbnak tartom.

Eddigi tevékenységét ismerve a „közönségkapcsolat” fejezetben talán bővebben megoszthatta volna velünk a közművelés terén szerzett tapasztalatait, meglátásait, hiszen ezen a területen – bátran mondhatom – szakmánk vezető szakembere.

Valamennyi intézményvezető számára megfontolandónak tartom azoknak a foglalkoztatási típusoknak az áttekintését és esetleges adaptálását, amelyet a pályázó, tanulmányának 18-19. oldalán felsorol! Miként egyetértek a kutatónappal kapcsolatos értelmezésével is.

Ugyanakkor egyáltalán nem értek egyet azzal, hogy a pályázat részévé tette a „nem korlátozható”, „mennyiségileg korlátozható” és „teljesen felfüggeszthető” levéltári feladatok meghatározását. Egyrészt ez – szerintem – sem célja, sem eszköze nem lehet a levéltárvezetésnek. De különben sem értek egyet a pályázó által alkalmazott besorolással. Pl. a harmadik kategóriába helyezett kutatóknak és az ügyfélszolgálat által kiadott másolatokról jogszabály rendelkezik, így a nemteljesítés egyben jogsértés is (minden kutató jogosult az általa tanulmányozott anyagról másolatot kérni).

Említi a szerző, hogy a MOL-ban jelenleg is folyik az egyes feladatokra vonatkozó teljesítménymutatók megállapítása. Javasolja, hogy ezek felhasználásával az intézmény valamennyi levéltár számára adjon ki ajánlásokat teljesítménymutatókról. Itt egy, látszólag talán nem ideillő megjegyzésem van. Ilyen ajánlásokat a MOL mindenkor csak az érintett levéltári körrel

való legszorosabb szakmai együttműködésben, a véleményformálás és eredményprodukciónak kölcsönösségével adjon ki a jövőben! Ez rendkívül fontos hozzájárulás lenne a nemzeti levéltár és a többi intézmény harmonikusabb kapcsolatának megteremtéséhez. (A pályázónál hiányolom, hogy munkájában egyszer sem említi – hacsak a szemem el nem siklott fölötte – a magyarországi „levéltári térrel” kialakítandó együttműködés fontosságát.)

Pártolom ugyanakkor a pályázó azon törekvését, hogy a levéltári feladatvégzést ellenőrizhetőbbé, szabályozottabbá és mérhetőbbé kívánja tenni (ld. paraméterkönyv, teljesítménymutatók, stb.).

Nem pártolom ugyanakkor azt, hogy pályázatában – legalábbis elvi felvetésként – lehetségesnek tartja, hogy az elektronikus levéltár projekt működtetéséhez szükséges költségek átadásától a minisztérium eltekinthet, és a költségeket a MOL „kigazdálkodhatja”. Meglátásom szerint erre egy jogállamban nem kerülhet sor.

A digitalizálás terén Reisz T. Csabának nagy elméleti felkészültsége és széleskörű szakmai tapasztalata van. Pályázata is ezt tükrözi. A szofisztikált digitalizálásra való átállásra vonatkozó gondolatait azonban – egyelőre – túlságosan előreszaladónak, bár vizsgálatra érdemesnek tartom (nyilván a magyar és az ausztrál gyakorlat eltéréseit figyelembe kell vennünk).

Hozam és kockázatelemzést tartok szükségesnek a MOL szakkönyvtára nyilvános könyvtárrá minősítése kapcsán, már csak azért is, mert ez valamennyi közlevéltár számára mintául, de legalábbis ismeretbővítésül szolgálhat. Nagy eredménynek tartom, hogy az intézmény önerőből 2011-re elektronizálja a teljes könyvtári anyag nyilvánántartását!

A 3.4.8. pontnál elmondottak közül kiemelem azt a gondolatot, mely a levéltárpedagógus képzés oktatásának szükségességét húzza alá. Ezzel kapcsolatban persze először fel kellene mérni azt is, hogy a levéltárakban lenne-e erő és szándék a beiskolázásra (át- vagy utóképzésre), illetve újonnan végzett hallgatók alkalmazására. Egyáltalán, a levéltárosoknak el kell gondolkodniuk azon, hogy követik-e a pedagógia olyan szintű beemelését a feladatvégzésbe, mint amilyen szinten azt a múzeumok (most már több száz milliós összeget felemészítve) megvalósítottak.

Reisz T. Csaba pályázata több helyütt említi a munkaszervezés, feladatkiosztás, ellenőrzés és munkavégzés során a dolgozókkal való együttműködés, koalíciókötés, szervezett és korrekt informálás fontosságát. Gondolatai mérvadóak lehetnek mindenki számára.

Szabó Csaba azt a vezető típust testesíti meg, aki a levéltár igazgatási feladatait irányítva, számottevő tudományos teljesítményt tudott az elmúlt években az asztalra tenni, s e mellett – Kenyeres Istvánhoz hasonlóan – az elektronikus levéltár projektben, a levéltáros szintjén, komoly számítástechnikai, projektmenedzsmenti ismeretekre tett szert. Belülről ismeri a levéltárat, melynek vezetését most megpályázza. Ez utóbbi persze, első számú vezetőként, ugyanannyira lehet előny (személyek, viszonyok és ügyek alapos ismerete), mint amennyire hátrány is (a beidegződöttségekbe, kialakult viszonyokba való „visszahátrálás” lehetősége). Pályázatából az előny kihasználásának szándéka érződik.

Írásában alapos és pontos képet ad a levéltár üzemeltetési helyzetéről, gondjairól, problémáiról. Az általa elmondottak is aláhúzzák annak elodázhatatlan szükségességét, hogy a fenntartó minisztérium, a MOL vezetőivel közösen, mihamarabb módot, lehetőséget, s főként forrást találjon legalább a legégetőbb üzemeltetési problémák leküzdésére. Különösen fontos a Bécsi

kapu téri épület Szabó által említett gondjainak orvoslása, az épületnek a nagyközönség számára nyitottabbá tétele, illetve a Hess András téri épület – egyébként mindhárom pályázó által – alaposan tárgyalta helyzetének rendezése.

Külön értéke Szabó Csaba dolgozatának, hogy a levéltár raktár és épületgondjainak megoldására egy nagy ívű, de ugyanakkor a szakmaiság és a racionalitás talaján maradó megoldási javaslatot tesz elénk. Az általa felvetett átmeneti levéltár gondolata nem új a szakmában, lényegében évtizedek óta fel bukkan a disputákban. A központi államigazgatásra fazonírozott létrehozásának pedig minden elképzelés közül talán a legnagyobb a realitása. Egész egyszerűen azért, mert racionális. A jövő dönti el, hogy a politika ráismer-e a benne rejlő lehetőségekre, illetve a szakma rá tudja-e ébreszteni a politikát erre. Eddigi tapasztalataink negatívak, de a reményt nem szabad feladnunk. (A projekttel kapcsolatos kritikai megjegyzéseimet a fentiekben tettem meg.)

A pályázó reális és mértéktartó lehetőségeket sorol fel a lehetséges forrásbevonásra (pl. szolgáltatási díjak bevezetése az elektronikus alkalmazásoknál) és a költségek csökkentésére („átgondolt szervezeti változások”). A tervezett szervezeti változásokat, összevonásokat, az ezt megelőző vizsgálatok szükségességét ismerteti, hangsúlyozza (melyek értékelésétől ebben az esetben is eltekintek). Fontos, hogy ő is kitér a fluktuáció csökkentésének szükségességére, miként azokat a törekvéseket is pártolni kell, amelyeket ezzel kapcsolatban a VII. osztály dolgozói összetételével kapcsolatban tett. Általános törekvésként is célul tűzhető ki, hogy a szervellenőrzést, gyűjtőterületi munkát végző levéltári munkatársak közül mind többen rendelkezzenek államigazgatási vagy/és jogi végzettséggel.

Pontos adatokkal bizonyítja, hogy ha a MOL megfelelne (meg tudna felelni) törvényi kötelezettségének, akkor az 1990-ig keletkezett kintlévőségével már ma is betöltené a rendelkezésre álló raktári kapacitást!

Mivel magam is olyan levéltár vezetője vagyok, ahol a munka egy jelentős részét az átvett levéltári anyag selejtezésére fordítjuk, különösen egyetértek Szabó Csaba azon törekvéssel, hogy az átvett anyagot „ballasztalanítják”. (Persze azt, hogy a duplum példányok, üres borítékok kidobásához miért kell minisztériumi jóváhagyás, azt máig sem értem teljesen...)

Helyes gondolat az is, hogy a levéltári anyag feldolgozásánál prioritást jelent az anyag hasznosulásának (kutatottságának, ügyviteli értékének) szempontja. Gondolkodásában érthető módon kapcsolódik láncba a feldolgozás – segédletkészítés – adatbázis építés egymásra épülő folyamata. Mint az a pályázó leírásából kiderül, pontos képpel rendelkezik az intézményben folyó munkákról, képes kialakítani a megfelelő fontossági sorrendet, kiszabni a szükséges feladatvégzési irányt.

Fontos gondolatokat fogalmaz meg a levéltári anyag egyik legsúlyosabb állományvédelmi problémájával, a 20. századi papírok savasodásával kapcsolatban. A tömeges savtalanítással foglalkozó nyugat-európai cég Budapestre telepítésének realitását jelenleg nem tudom felmérni. A felvetés azonban mindenképp érdemes a továbbgondolásra, a szükséges lépések megtételére.

Mint már említettem, teljes mértékben egyetértek a pályázó ama felvetésével, mely szerint az elektronikus levéltár projektben közelíteni, egységesíteni kellene a MOL és a BFL szakmai koncepcióját, azt szem előtt tartva, hogy a jelenlegi projekt csupán első, bár talán a legfonto-

sabb lépcsőfoka az elektronikus archiválás levéltári alkalmazásának valamennyi magyarországi közlevéltárban. Vagyis a most létrehozandó produktumnak ezt a célt is szolgálnia kell!

A pályázó érti a szolgáltató levéltárral, PR-ral és oktatással kapcsolatos feladatok fontosságát, ahhoz értékelést, továbblépési lehetőségeket, megoldásokat ad. Kiemeli azt a lelkesedést, amelyet a levéltár munkatársai között tapasztalt a közművelődési tevékenység során (itt annyi javítást had tegyék, hogy a MOL nem *elsőként*, hanem „csupán” az elsők között jelent meg a múzeumok éjszakáján önálló programmal). Egyetértek azzal a véleményével is, hogy a levéltári rendezvényeket érdemes a már bejáratott, széles társadalmi ismertséggel és sajtópropagandával rendelkező múzeumi rendezvények sorába illeszteni.

Messze vezetne Szabó Csaba azon megjegyzésének a kibontása, melyben a levéltár és az új történeti irányzatok (mentalitástörténet, kultúrantropológia, stb.) szorosabb kapcsolatát szorgalmazza. A gondolatot támogatom, megjegyezve, hogy a megvalósítás hatalmas kihívást jelent a levéltáros társadalom számára.

A pályázat tényként állapítja meg, hogy a MOL hazai és nemzetközi kapcsolata az elmúlt években beszűkültek, illetve az intézmény megítélése, elfogadottsága a szakmában negatív. Fontos megállapítások ezek, amelyek egyben a pályázó önkritikára, a realitások elfogadására való képességét is bizonyítják. Az „intézkedéssorozat”, amit a probléma kezelésére felvázol, csak üdvözölni tudom.

Helyes, hogy a pályázó felhívja a figyelmet a levéltári kollégium üléseinek rendszeressé tételére, hiszen ez a szerv az egyik legfontosabb motorja lehet(ne) a levéltárügy fejlődésének, s az utóbbi időben lényegében – legalábbis alakító tényezőként – eltűnt közéletünkéből.

Végül értékesnek és hasznosnak tartom azokat a felvetéseket is, amelyek konkrét témák mentén (svábok betelepítése, németek kitelepítése, stb.) kívánja megújítani az intézmény külkapcsolatait.

Tisztelt Államtitkár Asszony! Kedves Kollégák!

Az általam a fentiekben a figyelmükbe ajánlott három személyt nem csak pályázataik alapján, sőt, nem is elsősorban azok alapján ítélem meg. Mindhármukat kollegaként (és így bizonyos mértékben emberként is) ismerem. Választásomnál figyelembe vettem azt is, hogy a mai gazdasági válság, illetve a levéltári terület már említett rohamos átalakulása – mindenekelőtt az elektronizáció térnyerése és a szolgáltató levéltárrá válás követelménye, illetve a közigazgatással egyre szorosabbá váló kapcsolat – milyen típusú vezetőt követel az ország első számú levéltárának élére.

Mindezek alapján azzal a javaslattal élek, hogy a szakmai bizottság **Kenyeres István** és **Szabó Csaba** urakat terjessze miniszter úr elé döntésre, mint a Magyar Országos Levéltár főigazgatói posztjára javasolt személyeket, akik közül miniszter úr megteheti választását. Más személy javaslatba hozását nem támogatom.

Kolozsvár, 2009. október 27.

Tisztelettel:

Tyekvicska Árpád s. k.